

Atte Virolainen
Margareeta Häkkinen

LÄÄKÄRI ATTE

SELVIITYSMIS- OPAS ELÄMÄÄN

HELSINGISSÄ KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

© 2024 Atte Virolainen, Margareeta Häkkinen ja Kustannusosakeyhtiö Otava

ISBN 978-951-1-47701-3

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2024

Omistan tämän kirjan rakkaalle pojalleni.
Toivon, että nuorena aikuisena
sinäkin luet tämän ja saat eväitä elämään.
Olet minulle tärkeintä maailmassa.

LÄÄKÄRI ATEN KYMMENEN NEUVOA HYVÄÄN ELÄMÄÄN:

1. **Usko itseesi.** Meissä jokaisessa on valtavasti potentiaalia, osa ihmisistä ei vain vielä ole löytänyt omia supervoimiaan.
2. **Pyri kannustavaan sisäiseen puheeseen.** Sillä kuinka puhumme itsellemme, on suuri merkitys. Ole itsellesi lempeä äläkä soimaa itseäsi tekemistäsi virheistä, koska kaikki mokaavat välillä. Muistuta itsellesi päivittäin, että olet arvokas!
3. **Käytä aikasi hyvin.** Mitä nopeammin ymmärrät, että aika on tärkein asia, joka sinulla on, sen parempi. Pyri toteuttamaan unelmiasi ja opiskele hyvä ammatti, jossa on vakaa tulotaso. Se vaatii ponnisteluja, mutta kiität itseäsi aikuisena.
4. **Epäonnistumiset kuuluvat elämään.** Kukaan ei ole täydellinen, kaikki epäonnistuvat joskus. Kun analysoit, mikä meni pieleen, voit ottaa tapahtuneesta oppia ja välttää samat virheet seuraavalla kerralla.
5. **Pysy erossa päihteistä ja kaveripiiristä, jossa väärinkäytetään päihteitä tai tehdään rikoksia.** Kavereilla on valtava vaikutus elämääsi, ajatteluusi ja siihen, millainen ihminen sinusta kasvaa. Valitse ympärillesi ihmisiä, jotka seisovat kanssasi sateessa – vaikka heillä olisi mahdollisuus pysyä kuivana.

6. **Opettele ja sisäistä kohteliaat käytöstavat.**
Esitellessäsi itsesi kättele napakasti ja katso toista silmiin.
Älä koskaan kättele istuen. Avaa ovi takanasi tulevalle.
Ole ystävällinen kaikille ihmisille, mutta erityisesti asiakas-
palvelijoille. Hyvät tavat tekevät hyvän vaikutuksen.

7. **Opettele ilmaisemaan itseäsi hyvin.** Itseilmaisu on opeteltava taito, johon esimerkiksi lukeminen vaikuttaa paljon. Mitä paremmin osaat puhua ja ilmaista itseäsi, sen enemmän sinulle tarjoutuu mahdollisuuksia elämän kaikilla osa-alueilla. Trust me, bro.

8. **Pidä aina lupauksesi.** Älä lupaa sellaista, mitä et pysty pitämään. Opettele sanomaan ”ei”. Älä valehtele, pyri aina pysymään totuudessa. Kun teet tätä vuosien ajan, saat rehellisen ihmisen maineen ja muiden on miellyttävää tehdä yhteistyötä kanssasi.

9. **Elä terveellisesti.** Syö terveellisesti ja harrasta liikuntaa. Kun olet fyysisesti hyvässä kunnossa, myös ajattelusi on kirkkaampaa.

10. **Hyväksy se, että et pysty hallitsemaan kaikkea, mitä ympärilläsi tapahtuu.** Älä yritä kontrolloida asioita, joita et kykene muuttamaan. On paljon sellaista, mille et voi mitään, mutta voit päättää, miten suhtaudut. Keskitä energiasi niihin asioihin, joihin voit itse vaikuttaa.

Johdanto: ”Täällä on hätätilanne”

Koodi Celsius seitsemän-neljä-viisi tarkoittaa ensihoidossa ”kaatumista, kierimistä tai vääntymistä”. Kiireellisyysluokka C eli celsius kertoo tehtävän olevan kiireetön, eli kohteeseen mennessä ambulanssi ei käytä hälytyslaitteita. 2000-luvun alkupuolella eräänä kesäisenä iltana työskentelin palomies-sairaan- kuljettajana pelastuslaitoksella, ja tuo taisi olla jo vuoron kahdeksas ensihoitotehtävä. Sen piti olla aivan tavallinen keikka, yksi muiden joukossa.

Pysäköimme ambulanssin 1970-luvulla rakennetun kerrostalon pihaan. Läheisestä kuppilasta kuului karaoken epävireinen jollotus. Täällä asuu niin sanottu elämänmakuinen kansa, ajattelin itsekseni. Hätäkeskuksen ilmoituksen mukaan asunnossa oli kaatunut henkilö ja päähän oli tullut haava. Saletisti jurrissa, mietin. Pitkän päivän vuoksi olimme työparin kanssa vähäpuheisia. Pysäköimme ambulanssin kerrostalon rapun eteen. Kun astuin ulos ja kurottelin sivuovesta hoito- ja tutkimusvälineitä sisältävää ensihoitoreppua, pihalla kaikuva, sielua riipivä huuto keskeytti ajatukseni.

”Äkkiä nyt saatana ne paarit tänne, täällä on hätätilanne!” kuului vuosien tupakoinnin kyllästämä käskevä, römäkkä ääni. Katsoessani ylös havaitsin, että viidennen kerroksen pienessä tuuletusikkunassa roikkui paidaton mies vahvassa humalassa. Hänellä oli selkeästi hätä. Apua pitikin saada nopeasti, vaikka

hätäkeskukseen oli ilmoitettu harmittomasta kaatumisesta. Kun pääsimme tupakan kauttaaltaan kellastamaan, siivottomaan asuntoon, hengästynyt ja vauhkootunut mahakas mies viitoili meitä makuuhuoneeseen. Miehen askel oli hieman nykivä, ja asunnon lattialla oli paljon tyhjiä viinapulloja. Kaikesta pystyi päättelemään, että tässä huoneistossa alkoholia käytettiin paljon. Laskin tutkimusvälineitä sisältävän repun lattialle ja näin potilaan makaavan liikkumattomana mahallaan sängyllä. ”Se saatana kaatui tohon yöpöydän kulmaan ihan äsken”, mies sanoi.

Olin siinä vaiheessa palomiehen uraa nähnyt niin monta vainajaa, että jo nopealla vilkaisulla makuuhuoneen ovelta ymmärsin, että tätä potilasta emme kyenneet enää auttamaan. Vainaja oli kauttaaltaan jäähtynyt, mistä päättelin hänen menehtyneen useita tunteja aikaisemmin. Pintapuolisen tarkastelun perusteella havaitsin pään alueella merkittäviä vammoja, jotka eivät synny yksittäisestä kaatumisesta. Ne olivat selkeästi ulkoisen väkivallan aiheuttamia.

Katsoimme työparin kanssa toisiamme ja ymmärsimme sanattomasti ajattelevamme samaa: tämä keikka alkoi haiskahattaa. Vaikutti vahvasti siltä, että mies oli väkivallalla aiheuttanut naisen kuoleman. Eihän tämän näin pitänyt mennä. Meidät tilattiin hakemaan kaatunut tikattavaksi ja nyt olimmekin keskellä mahdollista henkirikospaikkaa.

Suorittaessamme vainajalle ulkotarkastusta mies hoputti meitä viemään naisen välittömästi Meilahden sairaalaan. Ilmeisesti hän oli siinä käsityksessä, että nainen hoidetaan vielä takaisin elävien kirjoihin. Työparini ilmoitti vakavalla äänellä: ”Valitettavasti me ei voida tehdä enää mitään, hän on kuollut.” Mies ei ensin suostunut uskomaan tätä, vaan väitti meitä ammattitaidottomiksi valehtelijoiksi. Lopulta, kun hänen toivomansa hoito- ja kuljetustoimenpiteet eivät vaatimuksista huolimatta

alkaneet, mieskin vihdoin tajusi naisen oikeasti kuolleen. Tästä seurasi valtava reaktio. Mies alkoi huutaa ja käytti kaikki minun tuntemani suomen kielen kiro sanat. Sitten hän suuntasi poissa tolaltaan keittiöön. Olen myöhemmin ymmärtänyt, että tuossa hetkessä mies todennäköisesti käsitti tappaneensa vaimonsa. Se ei ehkä ollut tarkoitus, mutta kuten lähisuhdeväkivallassa niin usein tapahtuu, pahoinpitely raaistuu kerta toisensa jälkeen ja johtaa lopulta valitettavan usein uhrin kuolemaan.

Seurasin miestä keittiöön miettien, oliko hän hakemassa puukkoa. Järkevintä olisi ollut poistua asunnosta – kyseessä oli päihtynyt henkilö, joka suurella todennäköisyydellä oli juuri tappanut ihmisen. Ensihoidossa tilanteet kuitenkin syntyvät nopeasti, ja usein on pakko luottaa vaistoon ja joskus pelkkään onneen. Niiden sekuntien aikana aivoni raksuttivat kiivaasti. Otin mukaan suojakseni tuolin, jotta minulla olisi edes alkeellinen vaikkakin painava lyömäase. Tein suunnitelman jopa sen varalta, että mies yrittäisi riistää hengen itseltään. Mies kuitenkin seisoi keittiössä kiroillen juomassa vettä. Välitöntä vaaraa ei ollut.

Aloimme keskustella. Työparini ja minä pyrimme pitämään tilanteen rauhallisena. Mies vakuutteli kovasti, että tapahtunut oli seurausta onnettomuudesta, ja me nyökyttelimme. Emme paljastaneet havainneemme mitään epäsuhtaa miehen tarinan ja tosiasioiden välillä. Kerroimme, että kun henkilö kuolee kotonaan, kuolemansyyntutkinnan suorittaa aina poliisi riippumatta kuolintavasta. Mies vastusteli poliisille soittoa ja yritti edelleen saada meitä kuljettamaan naisen ambulanssilla sairaalaan. Soitto kuitenkin tehtiin, ja olen vielä tänäkin päivänä vaikuttunut puheluun vastanneen poliisin ammattitaidosta. Jollakin käsittämättömällä vaistolla konstaapeli ymmärsi, että kaikki ei ollut kunnossa:

– Haloo, poliisi.

– Atte Virolainen, palomies täältä pelastuslaitokselta, terve. Olis vainaja. Nainen on kuollut ja ollaan täällä asunnossa ja täällä on mies paikalla. Tota, tarvittaisiin tänne rikospoliisin partiota, olisiko vapaana?

– Joo, kyllä tossa vapaana on, mutta onko siinä keississä jotakin erikoista? poliisi kysyi.

Paljolti jo rauhoittunut mies ei tietenkään poliisin kysymyksiä kuullut, joten vastasin puolihuolimattomasti, että kyllä on ja aika paljon. Mies havahtui vieressäni ja kysyi heti, että mitä on paljon?

– Verta on tullut paljon, ne kysyy sitä aina. En mä tiedä, miksi ne haluaa tietää, keksin nopean hätävalheen.

– Onko siellä tapahtunut henkirikos? poliisi tarkensi luuriin.

– Näin luulen, joo.

– Onko se tekijä paikalla? Onko tilanne siellä ihan rauhallinen? Lähtekää ulos sieltä asunnosta, jos yhtään vaikuttaa vaaralliselta. Laitan lähimmän järjestyspolisiin partion saman tien, tulee muutamassa minuutissa.

Tällä välin mies asettui sohvalle ja kaivoi viinapullon esiin. Tiesin, että poliisi on tulossa hälytysajona, mutta en kuullut sireeneitä. Aika usein poliisit ajavat ilman ääntä, jotta yllätysmomentti olisi täydellinen. Niin kävi tälläkin kertaa. Kuulin, kuinka takanani ulko-ovesta tultiin sisään asuntoon. Tunsin käden, joka siirsi minua ovensuusta hieman sivuun. Sitten huoneeseen astui kaksi virkapukuista poliisia.

”Poliisi! Kädet näkyville, maahan makaamaan!” Toisella poliisilla oli 9mm Glock 17 -virka-ase, jonka piippu osoitti lattiaa. Mies totteli käskytystä hitaasti, mutta makasi hetken päästä lattialla käsirautoissa. Koska kyseessä oli todennäköinen rikospaikka, kävimme poliisien kanssa vielä tarkasti läpi, mihin

olimme koskeneet, missä olimme seisoneet, oliko vainajan asentoa muutettu. Myöhempää rikostutkintaa varten meidän kengänpohjammekin valokuvattiin. Nuorena palomiehenä minusta ajoittain tuntui kuin olisin elänyt keskellä dekkarisarjaa.

*

Edellä kuvattu tapaus tiivistää monet myöhempää työuraani leimanneet asiat: rikokset, päihdehäiriöt ja väkivallan. Ammatillinen elämäni on ollut mielenkiintoista ja monellakin tapaa erikoista. Tässä kirjassa kerron muun muassa työstäni palomiehenä ja ensihoitajana, opiskelustani lääketieteellisessä tiedekunnassa Venäjällä ja työstäni vankilalääkärinä sekä siitä, mitä työni kautta olen oppinut rikollisuudesta ja rikollisesta elämästä. Käsittelen lapsuuttani ja nuoruuttani kodissa, jota varjosti alkoholin ja rauhoittavien lääkkeiden väärinkäyttö. Kerron impulsiivisuudestani, auktoriteettien vastustamisesta, häiriköinnistä koulussa ja siitä, kuinka pukeuduin yläkoulussa Rambon innoittamana päivittäin maastopukuun.

Nuori Atte oli häirikkö, jota koulu ei kiinnostanut. Olin lyhytjänteinen ja luovutin heti, jos toiminnasta ei tullut välitöntä palkintoa. Tylsistyin herkästi ja tämän vuoksi häiriköin tahallani opetusta. Koulussa puhuttiin jatkuvasti tarkkailuluokalle siirtämisestä. Valtaosa aikuisista piti minua toivottomana tapauksena, ja moni varmasti pelkäsi minun päätyvän vielä vankilaan, mihin vuosia myöhemmin päädyinkin – tosin virkamieheksi.

Yritän tässä kirjassa löytää vastauksia siihen, kuinka onnistuin huonohkoista lähtökohdistani huolimatta opiskelemaan itseni ensin palomieheksi ja myöhemmin lääkäriksi, ammatteihin, joihin en itse olisi koskaan uskonut päätyväni. Kerron päihteistä, rikollisuudesta ja ennen kaikkea siitä, mitä olisin toivonut tietäväni nuorempana. Potilaiden yksityisyyden suojele-

miseksi olen vaihtanut tapahtuma-aikoja ja -paikkoja ja muita yksityiskohtia – potilassalaisuus on minulle pyhä asia, jota haluan varjella kunniani ja omantuntoni kautta. Päihteisiin liittyvän tutkimustiedon osalta kirjaa täydentää lääketieteen tohtori ja päihdelääkäri Margareeta Häkkinen, joka on yksi kovimmista päihdelääketieteen asiantuntijoista Suomessa.

Olen julkisuudessa työskentelevänä sosiaalisen median lääkärinä tarkka yksityisyydestäni ja olen välttänyt kertomasta henkilökohtaisia, perheeseeni liittyviä asioita. Tässä kirjassa olen kuitenkin päättänyt kertoa ilman käsijarrua lapsuuden- ja nuoruuden kasvuoloistani ja päihteiden haittavaikutuksiin menehtyneistä vanhemmistani, koska tarkoitukseni on auttaa muita mahdollisesti samassa tilanteessa olevia nuoria. Suomessa on tälläkin hetkellä tuhansia nuoria, joiden vanhemmat käyttävät liikaa alkoholia ja mahdollisesti muita päihteitä. Haluan kertoa, että siitä on mahdollista selvitä kuivin jaloin ja jollakin tavalla järjissään. Vaikka asiat lapsuudessani ja nuoruudessani menivät miten menivät, en ole vanhemmilleni katkera tai vihainen. Mielenterveyden häiriöt ja päihderiippuvuudet ovat sairauksia, joita ihminen ei itse ole valinnut. Kuten vanhempieni tapauksessa, kasvuympäristöllä ja stressillä on niiden syntyyn merkittävä vaikutus.

Tietyllä tavalla kirjoitan tätä kirjaa nuorelle itselleni. Jos yksikin nuori saa tästä kirjasta eväitä elämään, olen onnistunut tehtävässäni. En yritä kertoa, kuinka ihmisten tulee elää, vaan antaa toivoa erityisesti nuoruuteen, siihen elämänvaiheeseen, jolloin maailma voi näyttäytyä hallitsemattomana ja kaoottisena. Elämä on monimutkaista, mutta siihen liittyvät lainalaisuudet ovat verrattain yksinkertaisia ja niitä voi jokainen oppia.

Helsingissä 24.2.2024

Atte Virolainen

OSA 1

MINUN TARINANI

Synnyin ainoaksi lapseksi vähävaraiseen työläisperheeseen

Minä, perheeni ensimmäinen ja viimeinen lapsi, synnyin loka-kuussa vuonna 1983 Kotkan keskussairaalaissa. Olen sitä mieltä, että Kotkan keskussairaala on paikka, jossa kaikki hurjat ovat käyneet syntymässä.

Painoin syntyessäni lähes viisi kiloa, kun normaalisti vastasyntyneen paino on kolmen ja puolen kilon kieppeillä. Tämä oli todennäköisesti syynä siihen, että jäin synnytyksessä jumiin synnytyskanavaan ja lääkäri joutui vetämään minut ulos imukupilla. Pääni oli monta viikkoa kummallisen näköinen kartio, eikä kaltoni ole vielä tähänkään päivään mennessä täysin asettunut kauniin pyöreäksi. Pääsin kuitenkin pinteestä, kiitos asiansa osavien kättilön ja synnytyslääkärim.

Synnyin työläisperheeseen. Isäni vanhemmat olivat paenneet Suomeen Neuvostoliitosta. Toisen maailmansodan aikana vaarini soti Suomen puolella, ja todennäköisesti tämän vuoksi isovanhempani saivat kansalaisuuden heti sodan päätyttyä. Sota jätti vaariin jälkensä, mikä vaikutti sekä isääni että minuun. Isästäni tuli hyvin arka, hänen oli mahdotonta puhua tunteistaan, ja etenkin myöhemmällä iällä hän hukutti käsittelemättömät asiansa alkoholiin.

Sen paremmin ei mennyt suvussa äidin puolellakaan. Isoisovaarini Otto oli kovan luokan kommunisti. Suomen itsenäistymisen alkutaipaleella, niin sanotun punaisten kapinan päätteeksi, Otto virui henkiahieverissä vankileirillä eikä vapauduttuaan kyennyt kävelemään omin jaloin. Myöhemmin talvisodan aikana Otto oli mukana kovimmissa taisteluissa. Hän selvisi sodasta fyysisesti vahingoittumattomana, mutta psyykkisesti hän ei toipunut koskaan. Hän joi viinaa lähes kolme vuosikymmentä, kunnes sai itsensä hengiltä joskus 1970-luvun alussa. Näin Otto onnistui siirtämään pahan olonsa äitini isään, joka puolestaan oli erittäin väkivaltainen äitiäni kohtaan. Jatkuvan väkivallan seurauksena äiti sairastui nuorena aikuisena psyykkisesti hyvin vakavasti ja oli käytännössä koko elämänsä opiskelu- ja työkyvytön. Hänellä oli pitkiä maniajaksoja, minkä lisäksi hän käytti päihteitä ja viimein menehtyi alkoholin ja lääkeaineiden yliannostukseen. Tässä välissä hän kuitenkin synnytti ja kasvatti minut. Varmaankin jo arvaatte, että kasvuympäristöni ei ollut aivan tavanomainen.

Äitini kärsi jo ennen syntymääni unettomuudesta ja ahdistushäiriöstä. Näitä oli pahentanut entisestään se, että Neuvostoliitosta Suomeen muuttanut mummoni asui vanhempieni omakotitalon vintillä ja oli omistanut elämänsä äitini systemaattiselle kiusaamiselle. Siinä vaiheessa, kun minä synnyin, mummo oli onneksi jo heitetty vintiltä pihalle. Minä sain kasvaa rauhallisessa ja maaseutumaisessa ympäristössä. Pihallamme oli traktori ja paljon isäni keräämiä autonromuja. Siellä minä lapsena touhuilin ja leikin mielikuvituskavereideni kanssa. Sitä en tuolloin ymmärtänyt, että vanhemmillani oli rahan kanssa tiukkaa. He ostivat vaatteensa pääasiassa kirpputoreilta ja kierrätyskeskuksesta. Isä teki kesät talvet raskasta työtä laivatelakalla. Usein hän oli töiden jälkeen niin väsynyt, että nukkui olohuoneen sohvalla useita tunteja.

Äitini oli hyvin herkkä ja taiteellinen, ja minäkin maalasin pienenä hänen kanssaan öljyväreillä. Äidillä oli kaksisuuntainen mielialahäiriö, johon kuuluu oirekuvana ajoittainen syvä masennus ja toisena hetkenä maaniset jaksot, joille on tyypillistä poikkeuksellisen korkea tai ärtyisä mieliala. Tyypillisesti maniavaiheessa olevan henkilön käytös on erittäin impulsiivista, eikä suunnitelmilla ole järkevää pohjaa. Realiteetit pettävät ja vauhti on kova. Kun elämän läheisin henkilö touhuu maanisena kaikkea päätöntä ja kun lapsena ei itse osaa arvioida, mikä on järkevää ja mikä ei, niin se jättää väistämättä jälkensä. Maniavaiheessa äitini ei tyypillisesti nukkunut lainkaan, ja hän saattoi herättää minutkin yöllä kertoakseen ideoistaan ja suunnitelmistaan. En lapsena tietenkään ymmärtänyt, että kyse oli sairaudesta. Ymmärsin kyllä, että jokin oli vialla, mutta en tarkemmin osannut määritellä, mikä. Maniatilassa äitini saattoi myös haukkua minua ja tekemisiäni.

Sairauden remissiovaiheet olivat kuitenkin varsin rauhallisia. Olen myöhemmin myös ymmärtänyt, että todennäköisesti aivan kaikkea ei minulle kerrottu. Kotitaloni eteisen katossa on esimerkiksi vieläkin luodinreikä. Kysyin nuorempana asiasta vanhemiltani, mutta sain epämääräisiä vastauksia. Minulle kerrottiin, että naapurin mies oli yrittänyt ampua isäni eteiseen, mutta ase oli kamppailun aikana lauennut ja luoti osunut kattoon. En koskaan ajatellut asiaa sen kummemmin, mutta en tiedä ketään toista, jonka kotitalon eteisen sisäkatossa on käsiaseen luoti. Itse epäilen, että alkoholi liittyi ammuskeluun vahvasti.

Äitini ei mielenterveysongelmien vuoksi ollut töissä lainkaan, vaan minun kanssani kotona. Minä en koskaan ollut päiväkodissa, ja ennen koulun alkua minulla ei mielikuvituskavereita lukuun ottamatta ollut juurikaan ikäistäni seuraa. Perheen ainoalle lapselle tällainen ei enteile kummoisia sosiaalisia

valmiuksia. Lähtökohtiin suhteutettuna olen kuitenkin pärjännyt mielestäni sosiaalisesti varsin hyvin, vaikka minut paremmin tuntevat tietävät, että tapani kommunikoida ja olla yhteydessä muihin on jossakin määrin poikkeuksellinen.

En kokenut lapsuudessani lainkaan väkivaltaa. Yleisesti ottaen vanhempani olivat hyviä ihmisiä, heillä vain oli omat ongelmansa – aivan kuten aikuisilla tuhansissa muissakin perheissä Suomessa. Vaikka äidilläni oli suuria haasteita mielenterveytensä ja myöhemmin päihteiden kanssa, niin varhaislapsuudessa sain aitoa rakkautta, hoivaa ja huolenpitoa. Se tietyllä tavalla pelasti minut, koska erityisesti varhaislapsuuden traumaattiset kokemukset ovat ihmiselle erittäin haitallisia. Stressihormonit vaikuttavat lapsen kehittyviin aivoihin, ja pitkittynyt stressi ja hylkäämiskokemukset saavat aikaan jopa rakenteellisia, pysyviä muutoksia. Erityisen tärkeitä ovat ensimmäiset kaksi vuotta: silloin syntyy perusta tunteiden säätelyyn, perusturvallisuuteen, älykkyyteen, itsesäätelymekanismeihin ja jopa ihmisen hormonitoimintaan. Olin siis tässä suhteessa hyvin onnekas, sillä monet kamppailevat varhaislapsuuden traumojen kanssa vielä pitkälle aikuisuuteen.

Koulu ei ole minua varten

Minun haasteeni alkoivat mennessäni kouluun. Olin hyvin pikkuvanha, käyttäydyin kavereiden aikaisemman puutteen vuoksi epäsosiaalisesti, ja keskittymiskykyäni oli täysi nolla. En pitänyt siitä, että opettaja antoi minulle neuvoja ja käskyjä. Olin saanut koko elämäni tehdä mitä halusin, ja nyt pitikin keskittyä ja totella. Siitä ei tullut mitään.

Muistan hyvin, kuinka en halunnut opetella muun muassa kuukausien nimiä, koska en kokenut niitä koskaan tarvitsevani. Kertotaulut – roskaa. Matematiikka – roskaa. Äidinkieli – roskaa. Läksyt – roskaa. Koulussa oleskelusta ja välitunneista kyllä pidin, sainhan tuolloin elämäni ensimmäiset kaverit, mutta itse koulu ei kiinnostanut minua lainkaan.

Jos tuolloin olisi tiedetty esimerkiksi neurokirjon häiriöstä nimeltä ADHD, minut olisi todennäköisesti ohjattu asianmukaisiin tutkimuksiin ja sitä kautta hoidon ja tukitoimien piiriin. 1990-luvun alussa neurokirjoista ei kuitenkaan puhuttu, joten sinnittelin muun luokan mukana ja olin hetken erityisopetuksessakin. Muistaakseni kolmannella tai neljännellä luokalla erityisopettaja päätteli, että minulla on lukihäiriö, ja teimme siihen liittyviä harjoituksia. No, minulla ei ole lukihäiriötä, joten ne eivät autta-

neet. Onneksi opettajani oli ammattitaitoinen ja todennäköisesti huomasi minun häiriintyvän ulkopuolisista ärsykkeistä, minkä vuoksi ainakin osan ala-asteesta istuin tunneilla opettajan kyhäämässä sermikopissa. Tämä oli opettajalta hyvin keksitty! Sermien vuoksi olin eristettynä omaan kuplaani enkä lähtenyt kaikkiin villityksiin mukaan.

Ala-asteella sain myös vielä tukea äidiltäni kotona, ja taisteluiden jälkeen hän käytännössä pakotti minut opettelemaan kuukaudet ja kertotaulun ulkoa. Tuohon aikaan kotona kuului jatkuvasti lause: ”Mikä sinuu poika vaivaa?” En tiennyt sitä itsekkään, kaikki kouluun ja opiskeluun liittyvä vain tuntui tylsältä. Isältä tukea koulunkäyntiin ei tullut, koska hän oli aina töissä tai verstaallaan tekemässä omia projektejaan. Hän oli paikalla, mutta harvoin läsnä. Isältäni saadut ohjeet kuuluivat tiivistettynä: pojalla ei sitten ole pitkää tukkaa eikä korvakoruja. Lisäksi hän teki selväksi, että varusmiespalvelus tulee suorittaa ja huumeista pysyä erossa. Muuten sain touhuta omiani suhteellisen vapaasti, ja rajattomasta kasvatuksesta seurasikin minulle haasteita myöhemmin nuoruudessa.

Ala-asteen aikana sosiaaliset taitoni kohenivat ja sain muutamia ystäviä. Yhdellä erityyisen läheisellä ystävälläni oli perheessä hyvin samanlainen tilanne kuin minulla. Emme koskaan puhuneet asioista suoraan, mutta sanattomasta sopimuksesta tuimme toisiamme. Aloin viettää enemmän aikaa ystäväni kanssa ja yhä vähemmän kotona. Kodista tuli paikka, jossa en viihtynyt.

Mitä enemmän minä itsenäistyin, sitä huonommin äidillääni meni. Syyn olen ymmärtänyt vasta aikuisena: äiti oli rakentanut identiteettinsä vanhemmuuden varaan, eikä hänellä ollut elämässään mitään muuta. Hän oli suorittanut kyllä apuhoitajan tutkinnon ja yritti siirtyä työelämään, mutta hän käyttäytyi työpaikalla poikkeavasti ja häntä kiusattiin. Kiusaamisen